

Calixthe Beyala'nın *Femme nue femme noire* Romanında Postkolonyal Feminizm

Postcolonial Feminism in Calixthe Beyala's *Femme nue femme noire* Novel

Cansu Avcı*

Öz

19. yüzyıldan günümüze kadar uzanan feminist hareket, kadınlara yönelik her türlü eşitsizliği ortadan kaldırmayı, böylece kadınların siyasi eşitlik, eğitime adil erişim ve eşit ücret gibi birçok alanda haklarını elde etme mücadelesini amaçlar. Bu talepler feminist hareketin kökenindeki temel güçleri oluşturmaktadır. 21. yüzyılın önemli postkolonyal teorisyenlerinden olan Gayatri Chakravorty Spivak, Homi Bhabha ve Edward Said ise feminizm hareketinin yalnızca Batılı beyaz kadınların hak ve özgürlükleri için mücadele ettiğini, Afrikalı siyahi kadınların ırkçılık, ötekileştirme, cinsiyet ayrımcılığı, izolasyon ve eğitimde eşitsizlik gibi konularda yaşadığı sıkıntıları ele almada ve bunlarla mücadele etmede yetersiz kaldığına vurgu yaparlar. Sözü edilen kuramcılar, Batı feminizm hareketinin evrensel olduğu fikrini reddederek asıl meselenin üçüncü dünya ülkelerinde yaşayan kadınların yaşadığı dramları duyurmak olduğunu belirtirler. Çağdaş Fransız postkolonyal feminist edebiyatının önde gelen isimlerinden Calixthe Beyala da eserlerinde Afrikalı kadının sesini duyurması açısından dikkat çeker. Yazar pek çok romanında aşk, kimlik arayışı, göç, kadın bedeni, cinsellik ve ataerkil sistem gibi kadın sorunlarını işler. Bu çalışmanın amacı, literatür taraması yöntemiyle postkolonyal feminizm bağlamında Beyala'nın *Femme nue femme noire* adlı romanında ataerkil annelik, kadın gücü ve kadın bedeni temalarını

Abstract

The feminist movement, which has spanned from the 19th century to the present day, aims to eliminate all forms of inequality against women and thus fight for women's rights in many areas such as political equality, fair access to education and equal pay. These demands form the fundamental driving forces behind the feminist movement. 21st century postcolonial theorists such as Gayatri Chakravorty Spivak, Homi Bhabha and Edward Said emphasize that the feminist movement has only fought for the rights and freedoms of white Western women and has failed to address and combat the problems of black African women including racism, marginalization, gender discrimination, isolation, and educational inequality. These theorists reject the notion of Western feminism as universal and emphasize the need to highlight the struggles of women living in third world countries. Calixthe Beyala, a leading figure in contemporary French postcolonial feminist literature, is notable for giving voice to African women in her works. In many of her novels, the author deals with women's issues such as love, the search for identity, migration, the female body, sexuality and the patriarchal system. The aim of this study is to analyze the themes of patriarchal motherhood, female power, and the female body in Beyala's novel *Femme nue femme noire* within the context of postcolonial feminism, using a literature review method. The study concludes that Black women, in particular,

* Öğretim Görevlisi Dr., Cansu Avcı. Marmara Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu. E-mail: cansu.avci@marmara.edu.tr, Orcid No: 0000-0001-9336-8127.

analiz etmektedir. Çalışmada, özellikle siyahi kadınların kendi deneyimlerini ortaya çıkarma cesaretini göstermeleri gerektiği, ikincil konumundan kurtularak özgün ve bağımsızlıkları için mücadele etmeleri gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Literatür taraması, feminist hareket, postkolonyal feminizm, postkolonyal teorisyenler, Calixthe Beyala.

need to have the courage to reveal their own experiences, to break free from their secondary position, and to fight for their individuality and independence.

Keywords: Literature review, feminist movement, postcolonial feminism, postcolonial theorists, Calixthe Beyala.

Giriş

19. yüzyıldan günümüze kadar uzanan dönemde kadınlar, feminist harekette yer alarak siyasette, eğitimde ve çalışma hayatında erkeklerle eşit haklara sahip olabilmek için çeşitli mücadeleler vermişlerdir. Örneğin; 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarına kadar devam eden I. feminist dalga, İngiliz feminist yazar Mary Wollstonecraft'ın (1759-1797) *Kadın Haklarının Gerekçelenirilmesi* (A Vindication of the Rights of Women, 1792) adlı kitabında kadınların oy kullanma hakkı, mülkiyet hakkı ve eğitimde fırsat eşitliği (1792: 146) gibi talepler üzerine kurulmuştur. Kadının toplumdaki yerini ve rollerini tartışmak için ortaya çıkan, 1960'ların başından 1970'lerin sonlarına kadar süren II. dalga feminist hareketi ise eşit haklar düşüncesi temelinde kadınların özgürlüklerini savunmuş; temel hakların yanı sıra erkeklere tanınan ekonomik ve cinsel özgürlüklerin kadınlara da verilmesini talep etmiştir. Kadınların kendi bedenleri ile ilgili söz hakkına sahip olması gerektiğinin altını çizen II. dalga feminizm özellikle Fransız yazar ve feminist Simone de Beauvoir'ın "kadın doğulmaz, kadın olunur" (De Beauvoir, 1949: 9) düşüncesi ile ataerkil toplum yapısının neden olduğu cinsiyet eşitsizliğine karşı bir tepki olarak addedilmiştir. Bu doğrultuda Beauvoir'ın 1949 yılında yayımlanan *İkinci Cins* adlı eseri, bu dalganın temel amaçlarını ve felsefesini oluşturduğunu söylemek mümkündür (Işık, 2022: 54).

Diğer yandan, 1990'lı yılların başlarında ortaya çıkan ve günümüze kadar devam eden hareket III. dalga feminizmdir. Bu hareket, II. dalga feminizmin özellikle orta sınıf beyaz kadınların haklarına odaklandığını eleştirerek, feminizmin daha kapsayıcı olması gerektiğini vurgulamıştır. Başka bir deyişle, feminizm hareketleri tüm kadınların sorunları için mücadele vermelidir (Taş, 2016: 171). Dolayısıyla kadınların farklı inanç, renk ve kültürlerinin olduğuna dikkat çeken III. dalga feminizm hareketi daha geniş kapsamlı bir özellik taşımaktadır.

1980'li yılların sonunda doğan ve feminizm sonrası şeklinde adlandırılan post feminizm ise bir zamanlar sömürge olan ülkelerdeki ve Batılı kadınların temsili üzerine odaklanır. Bu bağlamda, postkolonyal feminist eleştirmenler toplumsal cinsiyet farklılığının inşası, sömürgecilik karşıtı ve sömürgecilik sonrası söylemlerde kadınların temsili ve özellikle de kadın yazarların çalışmalarına odaklanarak kavramsal, metodolojik ve politik sorunu gündeme getirmektedirler (Tyagi, 2014: 45). Bunun sonucunda postkolonyal feminizm son yıllarda Avrupa Frankofonisine olan ilginin artmasına neden olur ve özellikle kadınların ezilmesi konusunda cinsiyet, sınıf ve ırk boyutlarını

bütünleştiren feminizm yaklaşımları İsviçre, Belçika ve Fransa'da yankı bulur (Dechaufour, 2008, p. 99).

Postkolonyal Feminizm

Postkolonyal kavramı çeşitli kültürleri şekillendirmeye devam eden kolonyal gücün söylemlerine karşı direnişi ifade eder. Bu sebeple sosyal, kültürel, ekonomik ve politik alanlarda boyunduruk altına alınan insanlara yönelik her türlü deneyim ve gerçekleri çarpıtmaya çalışan söylemi yıkmaya odaklıdır. Bunun yanı sıra ötekileştirilmiş bir geçmiş karşısında kimliklerini ortaya koyan ve geçmişine sahip çıkan edebiyat üretimiyle de ilgilidir (Tyagi, 2014: 45-46).

Her ne kadar Avrupa ya da Batı odaklı feministler, beyaz orta sınıf kadınlar olarak kendi feminizm düşüncelerinin tüm kadınları temsil ettiğini vurgulasa da postkolonyal feministler Batılı kadınların deneyimlerini tüm kadınlara genellemeyi reddetmektedirler. Bu sebeple postkolonyal feminizm teorileri, kadınların bilgi ve deneyimlerinin her toplumda ve kültürde farklı olduğunu, bu farklılıkların da ırk, etnik köken, sınıf, cinsiyet, cinsellik ve din gibi faktörlerden etkilendiğini kabul etmeye teşvik eder (Spivak, 1999: 282-283).

Bu doğrultuda, postkolonyal feminizmin kurucuları Homi Bhabha (1909-1966), Gayatri Spivak (1942-) ve Edward Said (1935-2003) Batı feminizminin "üçüncü dünya" kadınları ve onların yaşam koşullarına ilişkin varsayımlarını, terimlerini ve mantıklarını eleştirir (Dechaufour, 2008: 99). Özellikle *Oryantalizm* (1978) adlı kitabında Edward Said, Batı'nın sürekli ilerlediğine Doğu'nun ise durgun olduğuna değinir ve Doğu-Batı ve kadın-erkek arasında bir ilişki kurar. Yani, kadınsı özellikler Doğu'ya atfedilirken, Batı'ya atfedilenler erkeksi özelliklerle ilişkilendirilmektedir. Ancak Said'e göre Doğu olmadan Batı olamayacağına göre, iki toplum birbirine ihtiyaç duymaktadır (Dechaufour, 2008: 100). Benzer şekilde, Patricia Hill Collins, Gloria Anzaldúa, Fatima Mernissi veya Deniz Kandiyoti gibi feministler, ırkçılık, kölelik ve sömürgeleştirme yoluyla kadınlara uygulanan baskının altını çizerek (Zoh, 2023: 273-274).

Diğer yandan Taraud, Batılı olmayan kadınlar ile sömürge ideolojisi olarak oryantalizm arasındaki ilişkiye dikkat çeker. Sömürgecilik sonrasında sömüren Devletler kadın ve haklarına aykırı uygulamalar ile erkeklik onuru ile ulusal onur arasında bir ilişki kurarak bu durumun toplumlarda normalleştirmeyi amaç edinen bir siyasi proje geliştirmektedirler (2008: 117-127). Benzer bir düşünceyle Zoh, Batılı feministlerin Avrupa merkezli teoriyi benimsedikleri için diğer kadınları ve onların deneyimlerini göz ardı ettiklerini belirtir. Postkolonyal feminist teorisyen Chandra Mohanty (1955-) da kadınların erkeklerin baskıcı tutumlarına maruz kalmasının toplumlara ve kültürlere göre değiştiğini bu sebeple de toplumsal cinsiyet ilişkilerinin karmaşıklığını anlamının gerekliliğini vurgular. Mohanty, Üçüncü Dünya toplumlarında eril ve dişil özneler arasındaki karşıtlığın basit bir ikili karşıtlığına indirgenemeyeceğini, sosyo-ekonomik ve politik faktörlerin kadınların ezilmesinde önemli rol oynadığını belirtir (2023: 275-276). Başka bir ifadeyle, sömürge toplumlarında kadınlar Batılı kadınlarınkinden farklı bir gerçeklik

olan ırk, sınıf ve kimliğe dayalı güçlü baskıya maruz kalmaktadırlar. Bu doğrultuda postkolonyal feministler, bu kadınların durumlarını iyileştirmek için ırkçılık, ataerkillik ve sınıf yapılarının farkına varılmasını vurgularlar.

Batılı kadınların deneyimlerinin evrensel olduğu fikrine karşı çıkan bir diğer yazar da Calixthe Beyala'dır (1961-). Fransız-Kamerunlu yazar, eserlerinin çoğunda ırk, etnik köken, sınıf, cinsiyet, ötekilik ve cinsellik gibi temalara yer vererek, Batılı olmayan kadınların yaşadıkları zorluklara değinir. Özellikle kadınların birliğine önem veren Beyala, feminizm vizyonunu tanımlamak için "kadınlık" terimini kullanır. Beyala'ya göre kadınlar, kadınlar arasındaki dayanışma yoluyla yollarını bulmalı, böylelikle kendilerinin egemen olacağı bir toplum yaratılmalıdır. Bu nedenle yazar "kadınlığı" feminizm ile siyahlığın kesişimi olarak tanımlar (Beyala, 2000: 55).

Calixthe Beyala'nın Feminizmi

Calixthe Beyala, 1961 yılında Douala'da doğmuştur ve Afrika ülkelerinin bağımsızlığı döneminde ortaya çıkan yazarlardan biridir. Gençliğinde Fransa'ya gitmeden önce Kamerun'un Douala kentinde anneannesi tarafından büyütülen yazarın temel amacı; maddi ve manevi yoksulluk koşullarından kurtularak kişisel gelişime daha elverişli bir ortam bulmaktır. Bu sebeple Beyala, kariyeri boyunca Afrika şehirlerinin banliyölerinde kadınların uğradığı aşağılanmaları kınayan; *C'est le soleil qui m'a brûlée* (1987), *Tu t'appelleras Tanga* (1988), *Seul le diable le savait* (1990), *Le Petit Prince de Belleville* (1992), *Maman un amant* (1993), *Assêze l'Africaine* (1994), *Les Honneurs perdus* (1996), *La Petite Fille du réverbère* (1998), *Amours sauvages* (1999), *Comment cuisiner son mari à l'africaine* (2000), *Les Arbres en parlent encore* (2002), *Femme nue, femme noire* (2003), *La Plantation* (2005), *L'Homme qui m'offrait le ciel* (2007), *Le Roman de Pauline* (2009) (Alfaro, 2020: 81) gibi birçok roman yazar ve üretken olmasından dolayı Grand prix littéraire de l'Afrique noire (1993), Prix François Mauriac de l'Académie française (1994), Prix tropique (1994) ve Grand prix du roman de l'Académie française (1996) ödüllerine layık görülür.

Beyala ırkçılık karşıtı bir feminist ve aktivisttir. Yazar, *Lettre d'une africaine à ses sœurs occidentales* (Bir Afrikalıdan Batılı Kızkardeşlerine Mektup, 1995) ve *Lettre d'une Afro-française à ses compatriotes* (Afro-Fransız bir kadından yurttaşlarına mektup, 2000) isimli eserlerinde feminizm vizyonunu geliştirir. Hem irksal hem de toplumsal cinsiyet önyargılarına karşı bir eleştiri ve özgürleşme hareketi olarak "feminizm" ve "siyahı" kavramlarının birleşiminden ortaya çıkan "kadınlık" (Coste, 2020: 49) kavramını ortaya koyarak feminizmi sorgular.

Diğer yandan, Gallimore'un ifade ettiği gibi Calixthe Beyala, Afrika ile ilgili tartışmalara derinden dahil olur ve insan haklarının savunulmasını destekler. Bu nedenle yazarın tüm çalışmaları sadece feminizmi değil aynı zamanda kadınlık kavramını da detaylı olarak betimler ve siyahilikle paralellik kurar. Beyala'nın çalışmalarında yinelenen temalar ise kadın-erkek ilişkileri, fuhuş, bekaret, cinsel stereotipler, nesiller arası anne-kız ilişkileri, kadınların yalnızlığı ve duygusal deneyimleridir. Yazarın romanlarından bazıları Afrika'da, diğerleri ise Batı kültürüne hapsolmuş Afrikalı kadınların ikili kimlik deneyimlediği

Fransa'da geçer (1997: 80-81). Bu nedenle çalışmaları ister Afrika'da ister Fransa'da olsun, Afrika kökenli kadınların durumuna ilişkin çeşitli bakış açıları sunar.

Beyala, sıklıkla Batı feminizminin bir parçası olarak algılsa da bu harekete karşı eleştirel bir tavır benimser. Yazara göre Batılı kadınlar, erkeksi özellikler ve güç pratiklerini benimsemekte ve içsel kadınlıklarını ortadan kaldırmaya çalışmaktadırlar (Matateyou, 1996: 612). Bu bağlamda Beyala, kadın sorunlarını belirli şekillerde ele alarak beyaz kadınları ataerkilliğe karşı mücadelelerinde ve kadın bedeninin savunulmasında siyah kadınların desteklenmesi için teşvik eder (Zoh, 2023: 273). Bu sebeple Beyala, iş hayatında eşit haklara ve kadınların bedenlerini özgürce kullanmaları için alternatif bir feminizm biçimi çağrısında bulunarak feminizminin Sahra altı kadın haklarını ele almanın gerekliliğini vurgular. Eserlerinin çoğunda bedenle yakından bağlantılı olarak siyahi kültürün temsillerini kullanır ve feminizmini somutlaştırmış, yaşayan ve nefes alan feminizm olarak tanımlar (Beyala, 1995: 43).

Öte yandan, Coste'un dile getirdiği gibi Calixthe Beyala eserlerinde iki kültürlülüğünü kendi ülkesinin durumuna veya diğer Afrika ülkelerine yansıtır. Örneğin, *Femme nue femme noire* (2003) adlı romanında yazar, kesin bir bölge belirtmeden, Sahra altı Afrika'dan bahseder. Sözü edilen yerin durumu aile ortamından kaynaklanan hicivsel bir tabloya dönüşür. Aile ilişkilerindeki işlev bozuklukları ile toplumdaki işlev bozuklukları arasında bir bağlantı kurar (2020: 66). Aile içindeki kargaşayı anlamaksa, daha büyük ve daha yaygın bir sorunun çözülmesine yardımcı olur.

Bununla birlikte Beyala, sömürülen bireylerin imkânsız sosyal ve mesleki katılıma odaklanarak ırkçılığın zararlı sonuçlarını analiz eder; bu da ciddi farklılıklar yaratan bir unsur olarak Öteki'ye duyulan nefrettir. Reddetme tutumunu açıkça eleştirir ve reddedilmenin telafisi için Öteki'ne saygı gösterilmesi gerektiğini vurgular. Çünkü saygı; dostluğu, anlayışı, hoşgörüyü ve sevgiyi içeren geniş bir anlamsal alanın parçasıdır (Alfaro, 2020: 90).

Yöntem

Bu çalışmada, postkolonyal feminizm teorisyenlerinin Sahra altı kadın hakları ile görüş ve düşüncelerinden hareketle çağdaş Fransız feminist yazar Calixthe Beyala'nın *Femme nue femme noire* aslı romanındaki ataerkil annelik, kadın gücü ve kadın bedeni temalarının analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu sebeple araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması ile yapılandırılmıştır. Literatür taraması, farklı alanların kavramsal, metodolojik ve tematik gelişimine katkı sağlamak için yapılan araştırmalardır (Toker, 2022: 316). İnceleme çalışmaları ve araştırmaları da bu bağlamda literatürdeki önceki çalışmaları bütünleştirir, sentezler ve yeni teorik çerçeveler geliştirerek araştırmannın konusuyla ilgili eleştirel tartışmaya olanak sağlar.

Femme Nue Femme Noire Eserinde Kadın Figürü

Femme nue femme noire, Calixthe Beyala'nın kötü anne stereotipini kullanarak onu daha geniş bir toplumsal işlevsizliğin simgesi hâline getirdiği romandır. Eser, kız ile anne arasındaki ayrılığı ve ardından yeniden bir araya gelmelerini konu alır. Eserde, ana kahraman Irène'nin maceralarına odaklanan yazar, böylece topluma dair bir hiciv sunar. Roman, genç bir nemfoman, yani cinselliğe aşırı bağımlı (Larousse, 2024) kadın olan Irène'in cinsel stereotiplerini kullanması, bununla birlikte, kısır ve aşağılanmış kadın Fatou; genç fahişe Saturnin; şehvet düşkünü yaşlı bir kadın ve bastırılmış bir eşcinselin maceralarını anlatması açısından bir masal havasına bürünen erotik bir anlatıdır (Coste, 2020: 60).

İlk kez Afrika erotizmini konu edinen roman olarak görülen *Femme nue femme noire*, aynı zamanda şehvetin kadınlar tarafından yeniden ele geçirildiğini, cinselliğin kadın düşmanı bir topluma karşı nasıl da kadınsı bir silaha dönüştürüldüğünü gösterir. Erotik sahneler, ana kahraman Irène'in erkeklerin hâkim olduğu bir toplumda kendini göstermesine olanak tanır. Benzer bakış açısıyla Feminist yazar Michele Wallace, *Black Macho and The Myth of the Superwoman* (1979) adlı eserinde siyah kadınların baskın, şehvetli ve hadım edici olduğu stereotipini kınar. Bu doğrultuda Calixthe Beyala da karakterini bir şehit hâline dönüştürerek bu stereotipten kaçınır: Irène, gücünün tatminini reddeder ve orada ölümü bulacağına bilincinde olarak annesinin köyüne dönmeye karar verir (Coste, 2017: 3-4). Bu sebeple, *Femme nue femme noire*, farklı bir ırka, renge, dine veya cinsiyete mensup olmanın sayısız çatışmaya, haksız ve aşağılayıcı muameleye yol açtığını yansıtmaya açısından önemli bir romandır. Bu noktada Beyala, hoşgörüsüzlüğü, farklı olanlara duyulan nefreti ve çeşitliliğin kabul edilmemesini şiddetle eleştirerek okuyucuyu ve iktidar kurumlarını bu sorunlar üzerinde düşünmeye davet eder (Alfaro, 2020: 86).

Ataerkil Anne

Beyala'nın *Tu t'appelleras Tanga, Les Honneurs perdus, Comment cuisiner son mari à l'africaine* ve *C'est le soleil qui m'a brûlé* gibi romanlarında kötü anne karakterleri Sahra altı kadınların durumuna ışık tuttuğu için merkezi yer alır. Yazar, iki kuşağa karşı çıkar: Biri ataerkil geleneği korumaya bağlıyken diğeri özgür ve bağımsız bir kader inşa etmeyi arzular (Coste, 2020: 64-66). Böylece yazarın kötü anne figürü romanlarında yinelenen bir unsur hâline gelir.

Rich'e göre, matrofobi, bir tür kadın ayrışması, kendini annenin etkisinden kalıcı olarak kurtarma, bireysel ve bağımsız bir kişi olma arzusu olarak görülebilir. Yani anne, mağdur tarafı temsil eder. Bu doğrultuda, kadınların kimliklerinin annelerinin kimlikleriyle karıştırılmakta ve tehlikeli bir şekilde örtüşmektedir. Anne etkisinin nerede bittiğini ve kız çocuğunun etkisinin nerede başladığını ayırt etmek içinse umutsuz bir girişimle, radikal bir ayırım yapılmaya çalışılır (1976: 236). Ancak Dorlin'e göre istismarcı ve baskıcı anne imajı, Afrofeministlerin şiddetle karşı çıktığı, kadın düşmanı ve ırkçı bir stereotiptir (2008: 18).

Romandaki anne, önyargılarıyla kızına zarar veren “ataerkil anne”yi tam anlamıyla temsil etmektedir. Irène’in maceraları, annenin önyargılı fikirlerini yapıbozuma uğratmayı amaçlar ve bunların erkeklerin dürüst olmayan çıkarlarına hizmet ettiğini ortaya çıkarır. Buradaki anne ve kız arasındaki ilişki böylece Sahra altı ataerkil sistemin belirli mekanizmalarını açığa çıkartır (Gallimore, 1997: 111). Bu doğrultuda kızlar ve anneleri arasındaki kuşak ayrımının bir işlev bozukluğu belirtisi olduğu ayrıca kadınların ve toplumun iyileştirilmesinin önündeki temel engel olduğu anlaşılır. Coste’a göre Irène’in maruz kaldığı şiddet semboliktir. Annesi ona kısıtlama, alçakgönüllülük ve teslimiyet ile karakterize edilen belirli bir kadınlık vizyonunu empoze eder (2020: 66): “*Yarın, tüm kadınlığı şu cümle ile özetlediği annemi yeniden göreceğim: Bir kadın, gerçek bir yemek yapmayı bilmeli!*” (Beyala, 2003: 158). Ayrıca Beyala, bu romanında sömürge ülkelerde aile bağlarının nasıl da koptuğunu Irène ile ailesi arasındaki ilişkiden örnek vererek gösterir: “*Gerçekten aşık bir çift tanıdığımı hatırlamıyorum. Annemle babam birbirlerine hiçbir zaman ‘seni seviyorum’ demedi. Bunun ne anlama geldiğini bile bilmiyorlar*” (Beyala, 2003: 173).

Öte yandan, *Femme nue femme noire*’da anne, kızını batıl inançlardan dolayı değil, Coquery-Vidrovitch’in belirttiği gibi “sessizlik, fedakârlık ve hizmet” (1994: 33) şeklinde kadının yeri konusundaki belli bir anlayıştan dolayı baskı altına alır. Dorlin ise siyah kadınları kötü, istismarcı ve hadım edici anneler olarak tasvir eden ırkçı bir yapı olduğuna dikkat çeker. Irkçı edebiyatta siyah kadının iğdiş edici güce sahip bir figür olarak temsili de sömürgeci iktidarın sembolik bir biçiminin yansımasıdır. Başka bir ifadeyle, köle sistemlerinin ve sömürge hükümetlerinin çarpıcı bir özelliği, kölelerin ve sömürgeleştirilenlerin sembolik veya somut olarak hadım edilmesidir (2008: 36).

Coste’un da altını çizdiği gibi aslında annenin şiddeti toplumdaki şiddetin habercisidir, hatta bunu simgelemektedir. Beyala, annelerin kızlarına yönelik eksiklikleri ile toplumun bireysel üyelerine yönelik eksiklikleri arasında bir paralellik kurar. Böylece anne-kız arasındaki ilişki, aşağılanmalara ve kendilerine baskı yapanlara itaat etme ile sömürgecilik sonrası yaralanmaları gösterir (2020: 66). Örneğin Irène, annesinin cümlelerini doğrudan alıntılanarak, sözlerinin altında yatan şiddeti vurgular. Ayrıca “o” zamiri, erkek tarafından tehdidi ifade etmek için kullanılır: “O, seni ezecek! Annenin belki de erkeklere yönelik bir uyarıyı aktarmaya çalıştığı ama kadının cinsel ifade özgürlüğü tevazu yükümlülüğüyle sınırlandırıldığı belirtiliyor: “Tam olarak cinsellik konusunda, adının verilmediği bir ülkede yaşıyorum” (Beyala, 2003: 12).

Irène, cinselliği anlama arzusunu ve soruları karşısında yaşadığı yalnızlık hissini dile getirir ve ardından annesinden bahseder: “Annem vazgeçmiş olsa da doğru anı beklemeliyim: Ruhun dışarıya çok açık kızım! Dilediğin gibi yap... Ama bil ki bilmediğin şey senden daha güçlüdür” (Beyala, 2003: 13). Bu bağlamda Irène, kendi isteklerinin peşinde gitmeyi amaçlar ve özgürlüğü için uygun zamanı bekler.

Diğer yandan Irène, içinde bir bebeğin cesedinin bulunduğu el çantasını çalarak annesinin sözlerine karşı gelir ve cesedi bulur bulmaz onu terk eder. Bu hırsızlık ve terk etme, onun özellikle üremeyi içeren geleneksel ataerkil kadın rolüne uymayı reddetmesini simgeler. Yani kadın, her şeye gücü yeten ve her yerde mevcut olan bir figür olarak tasvir edilir (Gallimore, 1997: 82-83).

Annesi onunla cinsellik hakkında konuşmadığı ve kendi cinselliğini keşfetmesine izin vermediği için köyünü terk eden Irène, uzun bir cinsel keşfin ardından nihayet köye dönüp annesini bulmaya ve onun kollarında ölmeye karar verir:

- *Sana söz veriyorum anne... Sana söz veriyorum... Yardım et! Yardım! Bana yardım et lütfen... Yardım et bana, Tanrı aşkına!*
- *Kızım ölüyor!*
- *Annem. Annem geldi... Başımı kalçalarına koydu. Gövdesi ileri geri sallanarak acısını kucaklıyor... Gözyaşları yavaş akıyor ve hepsi bu* (Beyala, 2003: 188-189).

Bu temsilde Irène, kendisini siyah kadın kimliğiyle ilgili, ataerkilliğin damgasını vurduğu Afrikalılıkla bağlantılı ve ırkçılık kokan Batıcılık stereotiplerinden kurtarır. Annesi sevgi dolu bir jestle onu teselli ettiği için artık sadece şehvetli bir kadın olarak görülmekten vazgeçer. Böylece roman, siyah kadınların kendilerine saldıran çoklu baskılardan kurtulabileceği kadın uzlaşmasının temsiliyle sona erer (Coste, 2017: 13).

Kadının Gücü

Femme nue femme noire, Afrika toplumunun ataerkil stereotiplerine meydan okuyan ve siyah kadınların duygusallığının temsillerini sunan bir romandır. Calixthe Beyala, feminizminin Afrikalı kadınların neredeyse tanrılaştırılmış bir temsiline dayandığını, erkeklerle eşitlik iddia ederken kadınları farklılıklarıyla kutlamayı amaçladığını kabul eder. Dolayısıyla romanın adı bir saygı duruşu, yazıların bir geleneğe bağlamanın bir yolu olarak görülebilir: “*Çıplak kadın, siyah kadın, hayat renginde, güzellik tarzında giyinmiş... Bu dizeler benim dil cephaneliğimin bir parçası değil. Göreceksiniz: sözlerim zincirler gibi zıplıyor ve takırıyor*” (Beyala 2003: 11). Ancak ilk satırlarından da anlaşıldığı gibi anlatıcı Irène, bu bağlantıyı reddeder.

Irène, gücünü ve kararlılığını göstererek bu kültüre meydan okur. Önce zincirleri, belki de Afrikalı kadınları engelleyen zincirleri, ardından şiddeti çağırıştırır, bu cümle tüm romana damgasını vuran güçlü bir ifadeyle özgürlüğe giden yolu izler: “Çünkü burada dantel sutyenler, file çoraplar, aşırı pahalı ipek külotlar, gül veya gardenya parfümleri olmayacak, hatta ölümcül kadının filmlerden veya televizyondan ödünç alınan bu ritüelist yaklaşımları da olmayacak” (Beyala 2003: 11). Dolayısıyla kültürü reddetmek de erkeklerin kadın cinselliğini istismar etmesini reddetmek anlamına gelir (Coste, 2017: 4-5) ve Batılı ataerkil stereotipler eleştirilir.

Bu bağlamda Irène, kadınların kullandığı nesnelere erkeklerin dayattığı rollere, özellikle de ölümcül kadın rolüne kadar Batı erotizminin unsurlarını tamamen reddeder. Romanın bu ilk sayfasında da Irène, kadınların erkeklere boyun eğmesini, Afrika erotizmini ve özgürlük bahanesi altında kadınları

kalıplaşmış başka rollere kilitleyen Batı erotizmini eleştirir. Kadının cinselliğini geri kazanması ise tüm karşı çıkışlara rağmen hem Afrika kültürüne hem de Batı kültürüne meydan okuyarak gerçekleşecektir (Cazenave, 2003: 108).

Irène'in cinselliği, yavaş yavaş erkeklerin önünde kendini göstermesine olanak tanır. İlk hedefi cinsiyet sorununu açıkça ele almaktır:

Kadınların nasıl hamile kaldığını bilmek istiyorum çünkü ülkemizde bazı kelimeler yok. Cinsiyete gelince, adının konulmadığı bir ülkede yaşıyorum. Yok gibi görünüyor. Bir yokluk, bir demet ölü yıldız, belirsiz bir taslak, tuhaf bir gölge, neredeyse bir rüya, günlük ihtiyaçların kısıtlamaları altında yalnızca hamileliklerin veya çiftler arasındaki tartışmaların maddesellik kazandığı küçücük bir hücre gibi (Beyala 2003: 11-12).

Cazenave'ye göre, cinselliği açıkça ele alma konusundaki bu isteksizlik, 1960-1980 yılları arasında Afrika edebiyatının tipik bir örneğidir. Bu dönemlerde Afrika romanının bu konuda tamamen sessiz olmadığını, ancak cinsel temsil konusunda ihtiyatlı davrandığını belirtmek önemlidir. Diaspora romanlarında da bu hususa büyük önem verilmektedir. Örneğin Calixthe Beyala, bireyler arasında yeni ilişkilerin temellerini atan ve yeni bir toplum olasılığını göz önünde bulunduran yeni bir cinsel ahlakı araştırır (2003: 108). Kahramanı Irène, arzusunu tamamen üstlenir: Artık erkek, arzusunun nesnesi değildir, kadının öznesi hâline gelir. Böylece yazar, Coste'un da vurguladığı gibi cinsel roller hiyerarşisini ihlal ederek toplumunun aşılacağı ahlakın aksine, ılımlılık ve tevezuya dayalı yeni bir ahlak anlayışını dayatır (2017: 6).

Ousmane ile görüşmesi sırasında Irène liderliği ele alır. Sohbeti yönlendiren kişi odur. Sokakta ölü bir bebekle varlığını haklı çıkarmak için romantik bir hikâye anlatarak konuşmaya başlar, böylece Ousmane'nin şefkatini uyandırmayı ve onu kucaklamasını umar: "*Sinir uçlarım sarsılıyor. Cinsel rollerin hiyerarşisini unutuyorum. Aşırılık, şehvet ve sefahatten oluşan bir ahlaka sahip olduğumu iddia ediyorum. Ellerim sırtından aşağı kayıyor, terli kalçalarının dibinde kalıyor*" (Beyala 2003: 20). Ancak daha sonra Ousmane'nin arzusuna yenik düştüğü görülür.

Ancak Irène'in gücü karşısında Ousmane'nin istikrarı bozulur ve ona hakaret ederek kontrolü yeniden kazanmaya çalışır: "Sevgi eylemini yalnızca erkek başlatmalıdır" (Beyala 2003: 21). Ousman, şiddet içeren sözleriyle aslında Irène'in cinsel egemenliğini yıkmaya, kaybettiği erkekliğini geri kazanmaya çalışmaktadır.

Irène istemsizce isyan eder. Sık sık kendisine ait olmayan konuşmalardan etkilenmiş gibi görünür ve Calixthe Beyala'nın psikolojik olgunlaşma sürecini göstermediği eylemlere girer: "*Gelmeyen gözyaşlarını hareketsiz bekliyorum. Birkaç saniye geçiyor, sonra boğazımdan fırtınalı bir kasılma yükseliyor. Bağırduğumu ancak daha sonra fark ettim*" (Beyala 2003: 30). Bu bakışa karşı çıkmaya karar veren kendisi değil, içinde ortaya çıkan bir şeydir (Coste, 2017: 8):

Yavaş yavaş neredeyse ilahi bir cinsellik figürüne dönüşen Irène, başkaları tarafından deli olarak algılsa da talihsizliği ve kötü şansını engelleyebileceği varsayılan büyülü bir güç kazanır. Birkaç katılımcının cinsel deneyimlerini

paylaşmaya başlar: “Çünkü benim deli olduğumu düşünüyorlar ve beni öyle tanrılaştırıyorlar” (Beyala 2003: 96). Ancak Irène, bu auranın bir yalana dayandığının bilincinde olarak, bir tür ilahi güce erişmiş olur.

Ancak daha sonra bu kimliği benimsemiş görünür: “Ben emrediyorum ve ben Suların tanrıçasıyım, Bereket, Toprak ve Tahılların dehasıyım. Ben Ormanların ve Savanların tanrıçasıyım. Arzuları talihsizliğe korku kaçan ve onu bataklıklara saplayan benim. Ben dünyanın yedi harikasına anlam veren mucizevi bir mağarayı” (Beyala 2003: 98). Böylelikle, kendi gücünün farkına varmış olur.

Irène daha sonra mistik bir trans yaşar ve bu trans, dünyayla olan derin bağını ortaya çıkarır: “Trans halindeyim ve ilk defa dünyanın uzayda döndüğünü hissediyorum. Evrenin bir kadın bedeninden daha mikrokozmetik olduğunu keşfediyorum” (Beyala 2003: 104). Böylelikle dünyanın döndüğünü ve kendi kadın bedenini algılayarak tüm evrenle bir bağ hisseder.

Bununla beraber Irène, kendisinin basmakalıp bir “obur sekse sahip siyahi” figürüne indirgenmesine izin vermez: “Bir erkeğe ihtiyacım yok. Sadece tek bir şeye ihtiyacım var ve o şeyin adı Irène Fofó” (Beyala 2003: 21). Yani, cinselliği, kendisini çevreleyen ataerkil toplumun mekanizmalarını yıkmanın bir aracı haline gelir ve gerçek aşkla ilgili son rüyanın ardından uyanır.

Dahası, Irène sevgiyi ifade etme yeteneğine de sahiptir: “Seviyorum” anaforasının tekrar tekrar kullanılması, onun duygularını onaylamaktan duyduğu memnuniyeti yansıtır; bu, annesinin ve tanıştığı erkeklerin nasıl ifade edeceğini bilmediği bir yetenektir (Coste, 2020: 60). “Kök saldığımı hissediyorum. Bu Afrika topraklarını, dünyanın o şiddetli göbeğini seviyorum” (Beyala, 2003: 182) şeklindeki cesaretli ifadeleri de bu doğrultuda Irène’in kendi topraklarına olan köklerini onaylamasıyla anne ve kız arasındaki bağı onarma çabasıdır.

Kökenlere bu dönüş, Kamerun toplumuyla yeniden bağlantı kurma arzusu olarak görülebilir. Irène bir kadın olarak özgürlüğünü ancak deli olarak kabul edildiğinde, yani toplumun dışında kalan bir insan olarak deneyimleyebilir. Şimdi bu özgürlüğü annesinden başlayarak konformist kadın toplumuna tanıtmaya çalışır. Aynı zamanda şehvetli siyah kadına dair ırkçı klişeyi de reddeder. Romanın sonunda da onun dizginsiz cinselliği politik bir manifestoya ve bir isyana dönüşür (Coste, 2017: 11): “Bilinçsizce bir dünya diliyorum tüm rüzgarlara açık, sevdiğimiz şeyi istediğimiz zaman, istediğimiz yerde yaptığımız” (Beyala, 2003: 181). Böylece erotik yolculuğu, Irène Fofó’nun bağımsızlığını kazanmasına ve çevresindeki toplumun ataerkil yapılarını yıkmasına yol açar.

Kadın Bedeni

Dolisane-Ebousse’nin belirttiği gibi kadın, ataerkil kültür nedeniyle kendi bedeninde sürgüne gider. Aslında bu teoriyi kadının cinsel kimliğini kölelikten kurtuluşu açısından ele alarak ön plana çıkarır. Böylece biyolojik, libidinal ve ifadesel özelliklerinin değerini ilan eden kadınlar arasında güçlü bir sembolik bağ kurar. *Femme nue femme noire*’daki karakter Irène de aynı doğrultuda, kendini gönüllü olarak kışkırtıcı, yıkıcı, şehvetli, önemsiz, kibirli ve intikamcı olarak sunar (2014: 114-115). Bu bağlamda Calixthe Beyala, kadınların sesini

kaotik ve kontrolsüz bir şekilde ifade eder ve yüzyıllar süren sessizliğin ardından bir çıkış yolu gösterir.

Beyala için mesele, devrimci bir duruşla, geleneksel söyleme karşı alternatif bir sözcük yaratma meselesidir. Böylece kabul edilmiş fikirleri sorgulayan bir karşı-söylem ve bir karşı-mitoloji oluşturmaya çalışır. Yazar, yakıcı, küstah ve cüretkâr bir şevkle, fallus merkezli geleneklerin dışında kendini yeniden yazmaya çalışır. Bu yüzden ana karakterleri fahişeler ya da delilerdir, kısacası marjinal insanlardır. Bu seçimle erkeklerin dayattığı katı ataerkil normlardan kurtulmayı hedefler. Bu köklü değişim de hem biçim hem de içerik düzeyinde gerçekleşmektedir (Dolisane-Ebosse, 2014: 115).

Romanda Irène'in annesi ona ataerkilliğin şekillendirdiği bir kimlik ve beden dayatırken, ondan pasif ve sessiz bir tavır benimsemesini talep eder. Beyala bu anneyi geleneğe bağlı, cahil ve eğitimsiz, kızının acıya katlanmasını isteyen, böylece birçok erkeği çekeceğine dair güvence veren bir kadın olarak sunar. Ancak Irène: "*Ben denemedim. Erkekler, olaylar, eşyalar kompakt bir yapı gibi üzerimden kayıyor. Sadece iki şey ilgimi çekti: Uçmak ve sevişmek*" (Beyala, 2003: 55) diyerek annesinin kendisinden isteklerinin aksine, kendi arzularının peşinden gitmeyi ister.

Cesur yazıları sayesinde Beyala'nın karakterleri bu bağlamda cinsel özgürlüklerini öne sürerek tabuları aşmaktadır: "*Kalçalar emir verme yeteneğine sahiptir. Güneş ve yıldızlar. Bu gerçek bir kadın, anlayabiliyor musun? Dünyayı büyük felaketlerden kurtarıyorlar!*" (Beyala, 2003: 30). Böylece cinsellikleri her türlü erkek kontrolünden kurtulur.

Üstelik Beyala, feministlerin belli bir kesimiyle aynı fikirde olarak, kapitalizm ile ataerkillik arasında gizli bir anlaşma olduğunu ve evliliklerin ataerkillikten ayrılmaz olduğunu savunur. Irène'in anne-baba ilişkisinden örnekler veren yazar, tüm evliliklerin nasıl da erkeğin üstünlüğüyle devam ettiğini ve bu yüzden kadınların bu sistemle yaşamak zorunda kaldığını göstermeye çalışır: "*Babama göre aşk, tatmin edildiği anda ateşlenen ve sönen anlık arzularla tanımlanır. Onun evlilik durumu hakkında ne düşündüğünü gerçekten bilmek istiyorum*" (Beyala, 2003: 55-56). Irène'e göre babası, aşkın sadece anlık cinsel arzulardan oluştuğunu düşünür.

Beyala, Afrika edebiyatına yönelik alışılmadık, şehvetli ve yenilikçi bir jargon kullanarak özgün temalar yaratmakta ve cinsiyetler arasındaki sosyal ilişkileri yeniden dengelemek için ilerici ilişkiler kurmaktadır. Yazar, ataerkil bir yapıyı bozarak dünyadaki tüm kadınlara yakınlaşmakta, böylece kadınlığı davet etmektedir (Beyala, 1987: 52): "*Bu kalçalar, diyorum ki, dünyayı devirmeye muktedirdir. Herhangi bir Cumhuriyetin hükümeti! İstersem gökyüzünde boşluklar açmama ve yağmur yağdırmama izin veriyorlar!*" (Beyala, 2003: 30). Böylece Irène, cinsel ilişkiyi detaylı bir şekilde anlatarak bedeninin özgür olduğunu ve sadece kendisine ait olduğunu gösterir.

Sonuç

19. yüzyıldan günümüze uzanan feminist hareket, siyasi, eğitimsel ve ekonomik alanlarda kadınlara yönelik eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır.

Ancak postkolonyal feminist teorisyenlerden Gayatri Spivak, Homi Bhabha ve Edward Said, Batı feminizm hareketinin evrensellik fikrini reddederek sömürge ülkelerdeki kadınların yaşadığı etnik köken, cinsellik, ırkçılık ve toplumsal cinsiyet gibi sorunlar üzerinde durmaktadırlar.

Günümüzün en tanınmış post-feminist yazarlarından biri olan Calixthe Beyala, *Femme nue femme noire* adlı romanında anne ile kız arasındaki sevgiyle nefret ilişkisini konu alır. Bu çelişkili ilişki her iki durumda bireylerin toplumla ya da çevreyle etkileşim biçiminden etkilenmektedir. Beyala, Irène'in cinsel macera arayışıyla kadın ve erkek arasındaki ilişkileri sorgulayarak ve ataerkil-kadın düşmanı sisteminin zararlarını kınayarak, siyah kadınların üzerinde baskı oluşturan ataerkil ve ırkçı stereotipleri okuyucularına göstermek ister. Ayrıca yazar, kadınların cinsel bir nesneye ya da üreme makinesine indirgenmesini reddetmelerini kendi ekonomik, sosyal ve politik özgürlükleri için çalışmakla eş değer olduğunu vurgular (Beyala, 1995: 11).

Diğer yandan Beyala, uzlaştırılması zor iki mantığı, yani kadınlık ve siyahiliği uygulayarak, Sahra altı feminizmini yansıtır. Öyle ki Irène örneğini kullanarak ve Sahra altı kültürün önemini ifade ederek kadının ikincil konumu eleştirir. Yazar ayrıca ataerkilliğe meydan okuyarak tüm kadınların ve tüm Afrikalıların eşit olduğunu düşünür, kadını ve Afrikalıyı ikili bir şekilde özleştirir.

Kadınların durumuyla bağlantılı bu geniş bağlamda yazar, bir kadın olarak, özellikle de siyahi bir kadın olarak, kendi deneyimini ortaya koyma cesaretini göstermektedir. Amacı; özgün ve bağımsız olmak, kendisinin ve çevresindeki kadınların maruz kaldığı zincirleri kırmaktır (Beyala, 1995: 13-15).

Kaynakça

Alfaro, M. (2020). Calixthe Beyala ou La Quête De La Féminité Dans Les Essais Lettre D'une Africaine À Ses Sœurs Occidentales et Lettre D'une Afro-Française À Ses Compatriotes. *Dialnet*, 1: 81-97.

Beyala, C. (1995). *Lettre d'une Africaine à ses sœurs occidentales*. Paris: Spengler.

Beyala, C. (2000). *Lettre d'une Afro-française à ses compatriotes*. Paris: Mango.

Beyala, C. (2003). *Femme nue, femme noire*. Paris: Albin Michel.

Cazenave, O. (2003). *Afrique sur Seine*. Paris: L'Harmattan.

Taraud, C. (2008). Genre, Sexualité et Colonisation. La Colonisation Française au Maghreb. *Sextant*, (25), 117-127.

Coquery-Vidrovitch, C. (1994). *Les Africaines: Histoire des Femmes d'Afrique Noire du XIXe au XXe Siècle*. Paris: Desjonquères.

Coste, M. (2017). Pornographie et Féminisme dans *Femme Nue, Femme Noire* de Calixthe Beyala. *Le Centre pour la Communication Scientifique Directe*, 1: 1-13.

Coste, M. (2020). La Féminité de Calixthe Beyala: Négociation Identitaire, Entre Négritude et Féminisme. *Hybrida*, 1: 47-66.

De Beauvoir, S. (1989). *The Second Sex*. (Translated by H. M. Parshley). ABD: Vintage.

Dechaufour, L. (2008). Introduction au Féminisme Postcolonial. *Éditions Antipodes*, 2(27): 99-110.

Dolisane-Ebosse, C. (2014). Du Patriarcat à la Feminitude: Violence Sexuelle et Conflits de Genre dans la Prose Romanesque de Calixthe Beyala. *Revista Psicologia e Saúde*, 6(1): 114-118.

Dorlin, E. (2008). *Black Feminism. Anthologie du Féminisme Africain-américain, 1975-2000*. Paris: L'Harmattan.

Fernandes, M. (2007). *Les Écrivaines Francophones en Liberté*. Paris: L'Harmattan.

Gallimore, R. B. (1997). *L'oeuvre Romanesque de Calixthe Beyala. Le Renouveau de L'écriture Féminine en Afrique Francophone Sub-Saharienne*. Paris: L'Harmattan.

Işık, M. F. (2022). Dünden Bugüne Feminizm ve Tartışmalar. M. F. Işık (Ed.), *Toplumsal Cinsiyete Farklı Yaklaşımlar İçinde* (ss. 43-61). İstanbul: DBY Yayınları.

Larousse (2024). *Larousse Sözlük*.

<https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/nymphomanie/55318>

Matateyou, E. (1996). Calixthe Beyala: Entre Le Terroir et L'exil. *The French Review*, 69(4): 605-615.

Rich, A. (1976). *Of Woman Born: Motherhood as Experience and Institution*. New York: W.W. Norton Company.

Schick, I. C. (1990). Representing Middle Eastern Women: Feminism and Colonial Discourse. *Feminist Studies*, 16(2): 370-371.

Spivak, G. C. (1985). The Rani of Sirmur: An Essay in Reading the Archives. *History and Theory, Wiley*, 24(3): 247-272.

Spivak, G. C. (1999). *A Critique of Postcolonial Reason. Toward a History of the Vanishing Present*. Cambridge: Mass. Harvard University Press.

Taş, G. (2016). Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri. *Akademik Hassasiyetler*, 3(5): 163-175.

Toker, A. (2022). Bir Araştırma Metodolojisi Olarak Sistemik Literatür İncelemesi: Meta-Sentez Yöntemi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2): 313-340.

Tyagi, R. (2014). Understanding Postcolonial Feminism in Relation with Postcolonial and Feminist Theories. *International Journal of Language and Linguistics*, 1(2): 45-50.

Zoh, J. S. (2023). Vie et Aventure Du Féminisme Postcolonial Chez Calixthe Beyala. *Ziglobitha, Revue des Arts, Linguistique, Littérature & Civilisations*, 8: 273-286.

Wollstonecraft, M. (1792). *A Vindication Of The Rights Of Woman: With Strictures On Political And Moral Subjects*. America: Library of Congress.

